

Nace Zavrl

Čista resnica: The Fourth Estate Liz Garbus

The fourth estate

leto 2018

režija Liz Garbus

država ZDA

dolžina 90'

Začnimo s preprosto trditvijo, o kateri danes žvrgolijo že vrabci: raziskovalno novinarstvo je mrtvo, nekdanje slave ne bo uživalo več nikoli, pokončal pa ga je lastni brat in tesni zaveznik, namreč nefikcijski film. S tiskanih strani časopisov se resne in poglobljene razprave – zaradi propada papirnatih medijev, porasta digitalne dokumentarnosti ter spremenjenih načinov kulturne potrošnje – zdaj selijo na platna, še pogostejše pa na elektronske zaslone (glavni finančni podporniki nefikcije so namreč že več desetletij televizijske postaje, vse večkrat pa to vlogo prevzemajo spletne platforme, denimo Netflix in podobni portali videa na zahtevo).

Ravno zato je nedavna eksplozija filmskih upodobitev novinarstva – njegovih osebnosti, institucij in afer – več kot le malce ironična. Tako fikcijski kot dokumentarni filmi se trenutno radi lotevajo zgodovine klasičnega časnikarstva, prvi na primer s preboji tipa **V žarišču** (Spotlight, 2015, Tom McCarthy) in **Zamolčani dokumenti** (The Post, 2017, Steven Spielberg), drugi pa s poplavo medlih velikopoteznih poskusov, od katerih lahko omenimo festivalski **All Governments Lie: Truth, Deception, and the Spirit of I.F. Stone** (2016, Fred Peabody) in Netflixov **Nobody Speak: Trials of the Free Press** (2017, Brian Knappenberger). Takšna komemoracija velikih časopisnih zgodb in imen, tudi ko je upodobljena v pretežno slabih izdelkih, je za film vselej dobičkonosna. Raziskovalno novinarstvo, postavljeno v položaj objekta, mora filmu priznati premoč. Z razgaljanjem mehanizmov in delovnih postopkov te ali one medijske ustanove postane predmet raziskovanja *sámo* novinarstvo, s tem pa filmu uspe uzurpirati metodo, ki je nekoč pripadala prvemu. Kar je včasih počel tradicionalni žurnalizem, zdaj dela dokumentarec, vrhunec zgodovinske ironije pa nastopi, ko si film za objekt obravnave izbere lastnega predhodnika (tistega, ki ga je sam spodkopal, tistega, čigar pristop si je prilastil). Ko k dokumentarnim prikazom novinarstva dodamo še nostalgijo, je umor dokončen in popoln. Film s pomočjo romantiziranja utrjuje svojo prevlado nad mrtvim medijem tiska. Novinarstvo tu ne nastopa več v vlogi *izvajalca* preiskave, pač pa kot njen predmet – njegova usoda je tako zapečatena.

The Fourth Estate, 2018

A kako naj potemtakem razumemo množico filmov, ki raziskovalnega novinarstva, svojega študijskega objekta, ne prečesavajo, marveč ga ljubezensko slavijo, glorificirajo, poskušajo vrniti med žive ter dokazati, da pisana beseda v svetu še vedno igra vlogo? Ena od tovrstnih stvaritev je štiridelna serija **The Fourth Estate** (2018, Liz Garbus), produkcija televizijske vile Showtime, ki je dočkala premiero na newyorškem filmskem festivalu Tribeca. Ameriška dokumentaristka Liz Garbus, sicer slavna po številnih biografskih portretih – omenimo le filme **Bobby Fischer Against the World** (2011), **Love, Marilyn** (2012) in **What Happened, Miss Simone?** (2015) – je tokrat ustvarila televizijsko-kinematografski hibrid: zdaj že standardno pol-filmsko formo. Prva epizoda, prirejena za dvoransko predvajanje, šteje celovečernih devetdeset minut, preostale tri pa slabih petdeset.

The Fourth Estate, simptomatični izdelek sodobne avdiovizualne krajine, se spoprijema s pomembnim izveskom četrte veje oblasti: s časopisno (vse bolj pa tudi internetno) hišo *The New York Times*. Zahvaljujoč neomejenemu dostopu do glavnih akterjev ter pisarn – tako na newyorškem sedežu kot v washingtonski podružnici – nas Liz Garbus popelje v drobne, v samo sredico severnoameriškega reportažnega novinarstva (in to ravno v obdobju, ko svoj mandat začenja predsednik, čigar vsa filozofija je osnovana na sovraštvu do medijev, dejstev ter resnice). Režiserkine kamere so na delavce politične redakcije – na njihove pisalne procese, profesionalne zagate, mestoma pa tudi na zasebna življenja – usmerjene že od dne Trumpove inavguracije, torej od 20. januarja 2017. Zaključni prizor, zajet na vrhuncu peripetij s Stormy Daniels, pa je ustvarjalce presenetil le štiri tedne pred uradnim lansiranjem serije, torej aprila 2018. V vsej zgodovini ustanove bi si režiserka težko izbrala primernejši čas za opazovanje epicentra svobodnega tiska, ki že od septembrske številke 1896 objavlja »all the news that's fit to print«, »vse novice, ki so primerne za tisk«, kakor oznanja slavni moto, ki do danes krasi naslovnico. Kronološka razdelitev dogajanja v štiri sklope, od katerih vsak pokriva nekaj mesecev, se izkaže za produktivno. Vsak koledarski odsek Trumpovega vladanja za seboj pušča svojo spletko, svoj emblematični škandal, Liz Garbus pa iz tega informacijskega kaosa uspe izluščiti bistvo.

Tradicionalno tiskano novinarstvo v svetu serije *The Fourth Estate* zavzema nelagodno vlogo. V letu 2018 naj bi *The New York Times* privabljal več bralcev kot kadarkoli prej, sočasno pa mora del svoje stolpnice (dvainpetdesetnadstropne pošasti) oddajati v podnajem. Sodelujoči to podjetje opisujejo kot živo in živahno tvorbo (kot kralja svetovnega časopisja), hkrati pa tiskano izdajo zapazimo le v enem samcatem kadru, in še to le za sekundo ali dve. Poročevalcem, komentatorjem ter dopisnikom s terena je

pripisana neizmerna moč, vendar ta moč v trenutku izpuhti, če za samopromocijo svojih člankov niso pripravljene nastopati na raznovrstnih *podcastih* ter na nacionalni televiziji (tudi v desku samega *Timesa* mrgoli sprejemnikov, od jutra do večera priklopljenih na postajo CNN). Liz Garbus tako hote ali nehoče uspe zajeti srž sodobnega časnikarstva, razpetega ne le med več tehnologijami (tiskarna, računalnik, televizija, svetovni splet), marveč tudi med principi prostega dostopa ter stroge monetizacije, implementirane prek tako imenovanih *paywallov* (plačilnih zidov). *The New York Times*, »siva dama« severnoameriške tiskane scene, z večjimi in bogatejšimi časniki – denimo z *Washington Postom*, čigar lastnik je od oktobra 2013 Amazonov multimilijarder Jeff Bezos – preprosto ne more tekmovali.

Tako vsaj trdijo vodilni uslužbenci *Timesa* z odgovornim urednikom Deanom Baquetom na čelu. Ravno tu pa v štiriurni seriji lahko lociramo problem: v zameno za sociološki, strukturni diskurz nam *The Fourth Estate* postreže z mlačnim, izčiščenim, anekdotičnim pogledom na novinarstvo in novičarstvo v času Trumpa (s perspektive piscev samih). O vsakršni filozofiji za fenomenom *fake news* omrežij, o analizi predsednikovega odnosa do boja »lažnivega« *mainstream* tiska, zlasti pa o kartiranju prepada med globalno alt desnico ter liberalnim establišmentom (čigar ključni predstavnik je kajpak newyorški *Times*), v filmu ni govora. *The Fourth Estate*, četudi sem ter tja dih jemajoč in fascinanten, ostane zasidran na dnu (natančneje: na visoki gori) institucionalnega, korporativnega, zgolj in samo nominalno levega žurnalizma, ki prepada med *Hillary* levico in *rustbelt* desnico – prepada, ki ga Angela Nagle v svoji kratki knjigi *Kill All Normies* raziskuje hladno in lucidno – nikakor ne premosti, marveč ga pogloblja. Rezultat, kljub nekaj močnim atributom, ni nič več kot ljubeznivi, pokroviteljski, zasanjani slavospev, ki do te ameriške medijske hiše – pomembne, a tudi problematične pojave – ne zna pristopiti trezno. Liz Garbus in njeni ekipi je, v umanjkanju vsakršne samorefleksije, projekt milo rečeno spodletel, raziskovalno novinarstvo pa svojega rešitelja zato še čaka; pri Showtime dokumentarcih ga očitno ne bo našel. **E**